

Нөртгтә халун гем

Көртгтә халун гем (сыпной тиф)—аамшгтә, хальдврта гем. Эн гем ирүлдг эклинь—рикетсон првачека гидж нерәлдг йир нүднд үзгдш уга үүрмг микробс. Гемтәгьәс әрүл күн тал эн гемин хальдвр зөбдгнә—бөбсн болдг. Гемтә куунә хальдвр орчксн цус шимәд, әрүл куунә махмудт тусхларн, иим хальдврта цуста бөбсн тиим әрүл күүг зууларн, дакад геснәсн гарсн шег-богарн эч гемин хальдвр әрүл куунә цогцд орулдмн.

Тиигәд эн хальдвр цокцднә орчксн күн улан болл уга гемидмн. Эн хальдврта көртгтә халун гемәр күн ик күндәр зөвдж гемтнә. Гемин хальдвр—микробс цогцд орсн өдрин хөбн 10—14 (зәрмдән 20) хонг болчкад гемин бәәдл үзгднә: генткн цогц-махмуд сулдад, өвдәд, халун шулуғар бөлләд 38—39 градус күрәд, гемтсн күн аргънә уга болад кевтнә; гемтә куунә чирә бәдәрләд, нүднә бултәгьәд—шилвксн болад — кә-әмскхн шулудад, кельн эәдрәд, цусн цуцдин болн зүркнә цоклгън бас шулурхад,—нигәд зовалгьәд бәәнә. Гемтәд 4—5 хончкад, түрүләд хәвргъ деер болн чеедж деер, дакад цуг махмуд деер цуста көртг гарч ирнә. (Эн учрар көртгтә халун гем гидж энүг нерәддг мөн). Көртг гарч ирснәс авн гемин аюлнә улм чаньгърад, куунә ухан-серл орад - гарад, күн зууләд бәәнә.

Зәрмдән, гем күндрәд бәәклә, энунә аюд зүркнд болн

оошгт н. ч. мөчд буугьәд оралдлгн болал, аамшгнә икдәд бәәнә. Махмудин халунь 12—14 хонгт доршан улн уга бәәчкәд, гемин оралдан уга болхла, хөбннә 2—3 өдрин туршт халун багърад әрүлин нормдан күрәд зогсна; цуста көртг хуврәд, дүсәд уга болдж одна,—нигәд гемтсн күн экләдәдгнә.

Гемин хөбн, әдгсн куунә махмудт эн дакдж хальдш уга болдж хуврлт гарна. Болв, зәрмдән әмтн дунд эн гем бмннә гемтсн куунд хәрү ирдг учр бәәнә. Эн гемд хөрлгъ кегьәд тәрмл вакцинар тәрүлсн күн кемрджән гемтхларн гингнәр болн удач бишәр гемтнә. Эн гемәс әдгсн күн, халунь әрүлин нормдан күрәд батрсна хөбн 12—14 хонг болчкад больницас гаргьлж болджана. Энунәс әрт больницас гарх зөв уга.

Гемнсн куунә булиг 25-с ахр биш хонгг, өдр болгън әмчнр оч хәләгьәд, әднә әрүлин хардж, күн болгъна залугинь термометрәр кемджәлдж бәәх зөвтә,—эн үулдвр эрк биш күцәдгх, гем хорх ик гидг чинртә йоста көдлмш.

Гем ирсн бүлин герин ордеринь, хувц-хунринь цугтнә цөврләд дезинфекц кедж—бөбсн-хуурсинь уга кех йоста, юнъгәд гихлә, бидн деер келсәр, эн гемин хальдвр гемтәгьәс әрүл күн тал зөбдгнә-хальдадгнә—бөбсн болдг. Кен чигн күн энүг меддж, маргл уга ухандан батлх учрта. Эн учрар алык болв чигн балгъсн,

селән, ферм, хош, үвлзньгин бәәрн газрт тасрха уга көдлдг баньта, хувц-хунр угьәдг гертә, үс киргьлдг гертә болх зөвтә; цаг цагтнә кен чигн күн хувц-хунран сольдж, бийан угьәгәд, герән цеврәр бәрлж әлх зөвтә; онцтагъар эн цеврин зокалиг гем герин ирсн селәнд, балгъснд, туунәс улм сәәнәр, гемтә куунә герин бүлснә күцәх эрк биш йоста. Үвлзньгин хошар әмтнә бәәдг гермудт, ганц-шуд әмтн бәәдг олна гермудт (обшежитыд) дер-делгинь, хувцн-хунринь үлү гидг цеврәр, төрүн бөбсн-хуурсн уга бәрдж әлх зөвтә.

Цеврәр бәәдг, бөбсн-хуурсн уга селәнд (балгъснд) эн көртгтә халун гем төрүц гарч ирдг юмн биш. Нам кемрджән иим ик цевр бәәрн газрт: цөбкн—хойр-негн гемин аюл гарч ирв чигн,—әннә үдү-түдү болтл шулуғар уга кегддж оддг мөн.

Юн, ямаран чигн герт эн гем гарч ирхлә, тер герин булин кельн болв чигн гемин нуух зөв уга; гемнсн кууг удлго больницд орулдж, наа-кө әрүл әмтнәс гемин хальдврин аюл гетлх зөвтә.

Цуг әмтн, алык селәнд, балгъснд, малин хошд бәәв чигн эн көртгтә халун гемиг ягьдж, ююгъар дәврдж ирдгинь мар-тл уга бәәхлә,—мана куч-көлсчрин әрүл улм батрх нег хаалгъ.

Ц. КОРСУНКИЕВ, эмч.

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.